

ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕЗЕРВИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ У РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ФІНАНСОВИХ ОБМЕЖЕНЬ

INVESTMENT RESERVES AND WAYS TO INVOLVE THEM IN ECONOMIC DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF FINANCIAL CONSTRAINTS

Метою статті є дослідження інвестиційних резервів та шляхів їх залучення у розвиток економіки в умовах фінансових обмежень. Згідно запропонованого автором підходу, визначення резервів в абсолютних та відносних величинах за кожною складовою здійснювалося за умови, що весь наявний фінансовий потенціал спрямовуватиметься у капітальне інвестування економіки. У результаті проведеного аналізу виявлено значні резерви інвестиційного потенціалу, що не задіяні в процесах капітального інвестування національної економіки, зокрема: капітальні видатки зведеного бюджету та бюджету територіальних громад становлять близько 9-11% видатків на економічний розвиток, тобто понад 89% коштів спрямовується не в реальне інвестування, а на підтримку поточного функціонування державних, комунальних підприємств та субсидіювання окремих підприємств пріоритетних галузей; фінансові резерви підприємницького сектору (зокрема отриманий прибуток та амортизаційні відрахування) попри складну економічну ситуацію є достатньо значними, і за умови капітального інвестування виключно за рахунок власних коштів підприємств, загальний профіцит власних ресурсів у 2019 році складав 23,7%; резерви прямих іноземних інвестицій та боргових інструментів, залучених національною економікою у 2019 році при переведенні в національну валюту не зважаючи на їх загальне скорочення є значними і перевищують обсяги капітальних інвестицій на 85%; спостерігається зростання інвестиційних резервів банківської системи та небанківських фінансово-кредитних установ, лише 12% яких у 2019 році спрямовано в інвестування реального сектору економіки.

Ключові слова: інвестиційні резерви, фінансові обмеження, фінансові резерви, національна економіка.

Целью статьи является исследование инвестиционных резервов и путей их при-

влечения в развитие экономики в условиях финансовых ограничений. Согласно предлагаемого автором подхода, определение резервов в абсолютных и относительных величинах по каждой составляющей осуществляется при условии, что весь имеющийся финансовый потенциал направляется в капитальное инвестирование экономики. В результате проведенного анализа выявлены значительные резервы инвестиционного потенциала, не задействованные в процессах капитального инвестирования национальной экономики, в частности: капитальные расходы сводного бюджета и бюджета территориальных общин составляют около 9-11% расходов на экономическое развитие, то есть более 89% средств направляется не в реальную инвестирование, а на поддержание текущего функционирования государственных, коммунальных предприятий и субсидирование отдельных предприятий приоритетных отраслей; финансовые резервы предпринимательского сектора (в частности полученную прибыль и амортизационные отчисления) несмотря на сложную экономическую ситуацию достаточно значительными, и при условии капитального инвестирования исключительно за счет собственных средств предприятий, общий профицит собственных ресурсов в 2019 году составлял 23,7%; резервы прямых иностранных инвестиций и долговых инструментов, привлеченных национальной экономикой в 2019 году при переводе в национальную валюту несмотря на их общее сокращение значительными и превышают объемы капитальных инвестиций на 85% наблюдается рост инвестиционных резервов банковской системы и небанковских финансово-кредитных учреждений, лишь 12% которых в 2019 году направлено в инвестирование реального сектора экономики.

Ключевые слова: инвестиционные резервы, финансовые ограничения, финансовые резервы, национальная экономика.

УДК 336.77:330.322.16

<https://doi.org/10.32843/bses.54-37>

Окаянюк К.М.¹

здобувач

Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій

Окаюнюк Катерина

Black Sea Research Institute of Economics and Innovation

The purpose of the article is to study investment reserves and ways to involve them in economic development in conditions of financial constraints. The analysis of the main sources of mobilization of investment resources and reserves of investment potential in terms of the following components: funds of state and regional budgets, own investment resources of enterprises and organizations, household savings, foreign investment and investment capital of banking and non-banking financial institutions. According to the author's approach, the determination of reserves in absolute and relative terms for each component was carried out under the condition that all available financial potential will be directed to capital investment of the economy. The analysis revealed significant reserves of investment potential that are not involved in the capital investment of the national economy, in particular: capital expenditures of the consolidated budget and the budget of local communities account for about 9-11% of economic development expenditures, ie more than 89% of funds go to real investment, and to support the current functioning of state and municipal enterprises and subsidize individual enterprises in priority industries; financial reserves of the business sector (including profits and depreciation deductions) despite the difficult economic situation are quite significant, and provided capital investment solely from own funds of enterprises, the total surplus of own resources in 2019 was 23.7%; reserves of foreign direct investment and debt instruments attracted by the national economy in 2019 when converted into the national currency, despite their overall reduction, are significant and exceed capital investment by 85%; there is an increase in investment reserves of the banking system and non-bank financial institutions, only 12% of which in 2019 are directed to investing in the real sector of the economy. The analysis of household savings showed that in modern conditions, as a consequence of a significant increase in household expenditures to meet the needs of life, the volume of financial savings as one of the sources of investment in the economy tends to decrease. Currently, the investment reserves of households are insignificant and as of the end of 2019, provided they are 100% directed to real investment processes, they are able to cover only 5.3% of the needs of the economy. This is due to the decline in financial reserves of the population and the transfer of much of the savings to the shadow sector of the economy.

Key words: investment reserves, financial restrictions, financial reserves, national economy.

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0231-9165>

Постановка проблеми. В умовах дефіциту фінансових ресурсів одним з ключових завдань є пошук додаткових джерел та резервів фінансування інвестиційної діяльності і створення умов для їх залучення в національну економіку. У зв'язку з цим, актуальності набувають проблеми виявлення та оцінки фінансових резервів й розроблення дієвих механізмів їх трансформації в інвестиційні ресурси.

Варто зазначити, що попри економічну нестабільність та загальне погіршення економічної ситуації в Україні, викликані втратою частини виробничого та людського потенціалу внаслідок окупації територій, суттєвої девальвації національної валюти та скорочення ринків збуту, обсяги капітальних інвестицій в національній економіці мають тенденцію до зростання. Тому, пошук ще більших інвестиційних резервів та шляхів їх залучення у розвиток економіки в умовах фінансових обмежень є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення стратегічних аспектів розвитку інвестицій досліджено вітчизняними ученими, а саме: Григор'єв Г.С., Косолапов В.Л., Колосов В.Є., Крамаренко І.С., Куцин І.М., Кириченко К.І., Іртищева І.О., Стройко Т.В., Малютін О.К., Стегней М.І., Сушко К.В., Морозов А.О., Недашківський М.М., Подгорна К.Ю., Федоренко В.Г., Шапошніков К.С., Чернова О.В. та інші. Однак сучасні виклики потребують додаткових досліджень у стратегічних напрямів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження інвестиційних резервів та обґрунтування шляхів їх залучення у розвиток економіки в умовах фінансових обмежень.

Виклад основного матеріалу дослідження. За період 2014-2019 років, валові інвестиції збільшилися на 184%. У таблиці 1. наведено динаміку капітальних інвестицій у розрізі основних джерел фінансування.

Аналізуючи дані таблиці слід відмітити суттєве збільшення обсягів капітального інвестування з

державного та місцевих бюджетів, що свідчить про зростання ролі держави та місцевих громад в інвестуванні економіки. Зокрема, протягом дослідженого періоду обсяги капітальних інвестицій з державного бюджету зросли в 11 разів, а капітальні інвестиції регіональних та місцевих бюджетів майже у 9 разів. Позитивним також є збільшення обсягів фінансування інвестиційної діяльності за рахунок кредитних ресурсів (+209,3%) та інших джерел (+259%). На тлі загального зростання, обсяги іноземних інвестицій скорочуються, що є наслідком погіршення інвестиційного клімату, підвищення рівня невизначеності та ризиковості капіталовкладень на тлі продовження військового конфлікту та повільного просування реформ, зокрема земельної та судової.

Традиційно, основними джерелами інвестування в Україні виступають власні кошти підприємств, зокрема частина прибутку та амортизаційні відрахування. Протягом 2014-2019 років питома вага власних коштів підприємств і організацій у структурі джерел інвестиційного забезпечення скоротилася на 5% і на кінець 2019 року становила 65,4%. Частково такі зміни є наслідком скорочення обсягів виробництва у промисловому секторі, який у стабільних умовах виступає одним з основних продуцентів інвестиційної активності.

В умовах скорочення питомої ваги корпоративних інвестицій, інвестицій населення у будівництво житла та іноземних інвестицій в економіку зростає роль інвестування з державного та місцевих бюджетів. У таблиці 2. наведено основні структурні зміни джерел фінансування капітальних вкладень в країні за 2014-2019 роки.

Протягом 2014-2019 року відбулися певні структурні зміни у джерелах капітального інвестування, що характеризуються збільшення питомої ваги державних інвестицій (+3,7% за період) та інвестицій регіональних органів управління й місцевого самоврядування (+6,7%) в інвестиційних процесах.

Суттєвим поштовхом до активізації інвестиційного забезпечення розвитку територій з регіо-

Таблиця 1

Обсяги капітальних інвестицій в національній економіці за джерелами фінансування

	2014	2016	2017	2018	2019	Приріст 2019/2014, %
Усього, млн. грн. у т.ч. за рахунок	219419,9	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	184,4
коштів державного бюджету	2738,7	9264,1	15295,2	22814,1	30834,5	1025,9
коштів місцевих бюджетів	5918,2	26817,1	41565,5	50355,5	56480,0	854,3
власних коштів підприємств та організацій	154629,5	248769,4	310061,7	409585,5	408275,7	164,0
кредитів банків та інших позик	21739,3	27106,0	29588,9	44825,4	67232,6	209,3
коштів інвесторів-нерезидентів	5639,8	9831,4	6206,4	1795,5	4663,9	-17,3
коштів населення на будівництво житла	22064,2	29932,6	32802,5	34645,7	32422,0	46,9
інших джерел фінансування	6690,2	7495,5	12941,3	14704,7	24070,2	259,8

Джерело: Державна служба статистики України [1]

Структурно-динамічні характеристики джерел капітального інвестування в національній економіці

Джерела фінансування інвестиційної діяльності	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Приріст 2019/2014, %
Кошти державного бюджету	1,2	2,5	2,6	3,4	3,9	4,9	3,7
Кошти місцевих бюджетів	2,7	5,2	7,5	9,3	8,7	9,1	6,4
Власні кошти підприємств та організацій	70,5	67,5	69,3	69,1	70,8	65,4	-5,0
Кредити банків та інших позик	9,9	7,6	7,5	6,6	7,7	10,8	0,9
Кошти інвесторів-нерезидентів	2,6	3,0	2,7	1,4	0,3	0,7	-1,8
Кошти населення на будівництво житла	10,1	11,7	8,3	7,3	6,0	5,2	-4,9
Інші джерела фінансування	3,0	2,4	2,1	2,9	2,5	3,9	0,8

Джерело: розраховано автором за даними державної служби статистики України [1]

нальних та місцевих бюджетів за цей період стала поступова реалізація реформи децентралізації, що передбачає перерозподіл джерел формування фінансових (у тому числі інвестиційних) ресурсів між державою та територіальними громадами. Це дозволяє на рівні територіальних громад формувати власний інвестиційний потенціал та стимулює їх до його більш ефективної його реалізації згідно потреб економічного та соціального розвитку територій.

За даними економічного моніторингу, найбільш динамічними показниками реформи в 2019 р. були:

- співробітництво громад, зокрема, на початок 2019 р. громади уклали 296 договорів про співпрацю, а на початок 2020-го – 530 договорів (кількість договорів про співробітництво збільшилася майже вдвічі);

- створення центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП). Так, на початок 2019 р. створено 775 ЦНАП, на початок 2020 р. – 806 таких центрів. Більшість із нових центрів відкрито саме в об'єднаних громадах;

- позитивна динаміка окремих показників щодо фінансової децентралізації порівняно з показниками 2018 р.; зокрема, на 14 % зросли власні доходи загального фонду місцевих бюджетів, на 23,4 % – доходи загального фонду місцевих бюджетів на одного жителя, на 40,4 % – видатки на будівництво та регіональний розвиток на одного жителя [2].

Отже, бюджети новостворюваних територіальних громад за умови запровадження ефективних механізмів адміністративного менеджменту є одним з потужних резервів розвитку інвестиційної діяльності в умовах фінансових обмежень.

Дослідження наукових праць з проблем інвестиційного забезпечення розвитку національної економіки дозволили виділити основні джерела формування інвестиційного потенціалу, серед яких наступні: бюджетний потенціал держави та регіонів, прями іноземні інвестиції, заощадження населення, прибуток та амортизаційний фонд суб'єктів підприємницької діяльності, зовнішні

кредити та позики, інвестиційний капітал банківської та небанківської фінансово-кредитної системи. У залежності від особливостей державної інвестиційної політики, конкурентоспроможності національної економіки та її окремих галузей, стабільності та ефективності нормативно-правового забезпечення, прозорості державного управління та інших чинників рівень використання кожної із складових інвестиційного потенціалу диференціюється. Саме тому, в умовах інвестиційних обмежень важливим є пошук резервів фінансового капіталу, які можна залучити в інвестування та розроблення відповідних інвестиційних стимулів й регуляторів.

Розглянемо основні джерела інвестиційного потенціалу та резерви, що можуть бути використані для реального інвестування.

1. Видатки державного бюджету на економічну діяльність. За функціональною класифікацією до даної групи відносяться видатки на забезпечення ефективного функціонування пріоритетних галузей економіки і відповідної інфраструктури, фінансування державних і регіональних програм економічного розвитку та забезпечення безперебійного функціонування стратегічно важливих секторів, що становлять основу продовольчої та енергетичної безпеки.

Згідно із Законом України про внесення змін до Бюджетного кодексу (стосовно державних інвестиційних проектів) «державні капітальні вкладення – капітальні видатки державного бюджету, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів державної власності, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік [3].

2. Фінансовий потенціал реального сектору економіки, зокрема прибуток та амортизаційні відрахування підприємств. Прибуток, отриманий підприємствами в національній економіці виступає одним з найбільш активних джерел інвестування.

На думку Ворсовського О.Л., «використання прибутку як джерела формування фінансово-інвестиційних ресурсів багато в чому залежить від впливу

таких факторів, як попит на продукцію, дивідендна політика, ефективність управління підприємством, ціна продукції, ставка податку на прибуток, податкові пільги тощо. і» [4, с. 6]. Саме тому, державне регулювання економіки повинно спрямовуватися на забезпечення умов для беззбиткової діяльності.

3. Фінансові заощадження населення. Як стверджують науковці Пшик Б. І. та Голуб Р. Р., заощадження населення є одним з найпотужніших інвестиційних ресурсів в економіці. В економічно розвинутих країнах значна частка національного багатства формується завдяки заощадженням населення. В Україні тривалий час цьому важливому ресурсові не приділялось належної уваги, що пов'язано з низкою об'єктивних причин, серед яких можна виділити низький рівень доходів більшості населення, високі темпи інфляції, низький рівень довіри до фінансових посередників (банківських і небанківських установ). Забезпечення позитивної динаміки економічного зростання потребує активізації інвестиційних процесів, зосередження уваги на використанні насамперед внутрішніх можливостей країни щодо мобілізації наявних і потенційних джерел фінансових ресурсів, створенні умов для їхнього ефективного використання [5].

4. Іноземні інвестиції відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку економіки, оскільки сприяють розширенню інвестиційних можливостей вітчизняних підприємств, покращують стан платіжного балансу; забезпечують трансфер новітніх технологій; розвитку експортного потенціалу та досягненню соціально-економічного ефекту (зниженню безробіття, розбудові інфраструктури тощо).

5. Інвестиційні резерви банківського сектору. У розвинутих країнах банківський сектор та сектор небанківських фінансово-кредитних установ (пенсійні, страхові, інвестиційні та інші фонди) виступає потужним джерелом інвестування економіки. В Україні, на жаль у зв'язку з відсутністю консолідованої державної політики у сфері фінансового сектору, недостатнього розвитку інвестиційного ринку та високою ризикованістю реального інвестування в умовах економічної нестабільності та відсутності чітко окреслених стратегій розвитку реального сектору економіки потенціал фінансового сектору використовується обмежено.

Погоджуємося з думкою колективу науковців, що «Підвищення ефективності процесів формування фінансового потенціалу та його перетворення на дієвий інвестиційний ресурс розвитку економіки потребує:

- розроблення комплексної інвестиційної стратегії та ефективних організаційно-економічних механізмів їх реалізації, забезпечених відповідними нормативно-правовими актами;

- реалізації ряду реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату та зниження інвестиційних ризиків;

- активізації та раціоналізації державної інвестиційної діяльності у пріоритетних сферах національного розвитку;

- удосконалення механізмів функціонування фінансового ринку та фондової біржі;

- формування механізмів активного залучення банківського сектору та небанківських фінансово-кредитних установ у реальні інвестиційні проекти» [6, с. 219].

Проведений аналіз основних джерел фінансового забезпечення інвестиційного розвитку національної економіки дозволив виявити достатні резерви фінансових ресурсів, що не задіяні в реальних інвестиційних процесах. В умовах фінансових обмежень підприємств та держави, до пріоритетних напрямків державного регулювання можна віднести формування дієвих механізмів щодо ефективного перерозподілу інвестиційного капіталу, що відповідатиме стратегічним напрямкам і потребам розвитку національної економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестиційних резервів в розвиток реального сектору економіки.

Висновки з проведеного дослідження. Проведено аналіз основних джерел мобілізації інвестиційних ресурсів та обчислено резерви інвестиційного потенціалу у розрізі таких складових: кошти державного та регіональних бюджетів, власні інвестиційні ресурси підприємств і організацій, заощадження населення, іноземні інвестиції та інвестиційний капітал банківських і небанківських фінансово-кредитних установ.

Згідно запропонованого автором підходу, визначення резервів в абсолютних та відносних величинах за кожною складовою здійснювалося за умови, що весь наявний фінансовий потенціал спрямовуватиметься у капітальне інвестування економіки. У результаті проведеного аналізу виявлено значні резерви інвестиційного потенціалу, що не задіяні в процесах капітального інвестування національної економіки, зокрема: капітальні видатки зведеного бюджету та бюджету територіальних громад становлять близько 9-11% видатків на економічний розвиток, тобто понад 89% коштів спрямовується не в реальне інвестування, а на підтримку поточного функціонування державних, комунальних підприємств та субсидювання окремих підприємств пріоритетних галузей; фінансові резерви підприємницького сектору (зокрема отриманий прибуток та амортизаційні відрахування) попри складну економічну ситуацію є достатньо значними, і за умови капітального інвестування виключно за рахунок власних коштів підприємств, загальний профіцит власних ресурсів у 2019 році складав 23,7%; резерви прямих іноземних інвестицій та боргових інструментів, залучених національною економікою у 2019 році при переведенні в національну валюту не зважаючи на їх загальне скорочення є значними і перевищують обсяги капі-

тальних інвестицій на 85%; спостерігається зростання інвестиційних резервів банківської системи та небанківських фінансово-кредитних установ, лише 12% яких у 2019 році спрямовано в інвестування реального сектору економіки.

Проведений аналіз заощаджень населення показав, що в сучасних умовах як наслідок суттєвого зростання витрат домогосподарств на забезпечення потреб життєдіяльності, обсяги фінансових заощаджень як одного з джерел інвестування економіки мають тенденцію до скорочення. Наразі інвестиційні резерви домогосподарств є незначними і станом на кінець 2019 року за умови їх 100% спрямування в реальні інвестиційні процеси здатні покрити лише 5,3% потреб економіки. Це пояснюється зниженням фінансових запасів населення та переведення значної частини заощаджень в тіньовий сектор економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.06.2020).
2. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / [Шевченко О.В., Романова В.В., Жаліло Я.А. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я.А. Жаліло. Київ : НІСД, 2020. 153 с.
3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів : Закон України від 07 квітня 2015 р. № 288-VIII. Відом. Верхов. Ради України. 2015. № 24. Ст. 172.
4. Ворсовський О.Л. Прибуток як джерело формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 16. С. 8–12.
5. Пшик Б.І., Голуб Р.Р. Формування інвестиційних ресурсів в Україні на базі заощаджень населення. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. 2017. Випуск 2(124). С. 66–69.
6. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Прокопенко Н.О., Кльоц Ю.Ю., Христофоров В.О. Фінансові резерви інвестиційного потенціалу національної економіки в нестійких умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 215–220.
7. Kramarenko I., Irtysheva I., Shults S., Stegney M., Blishchuk K., Boiko Y., Popadynets N., Samotiy N., Rogatina L. and Hryshyna N. An economic management system for sustainable development in black sea region. *Accounting*. 2020. Volume 6. Number 4. Pp. 387–394.
8. Крамаренко І.С., Іртищева І.О., Сєнкевич О.Ф., Топчий О.О., Войт Д.С. Інфраструктурно-трансформаційні процеси формування та розвитку інвестиційного регіонального потенціалу. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 67–74.
9. Irtysheva I., Kramarenko I., Shults S., Boiko Ye., Blishchuk K., Hryshyna N., Popadynets N., Dubynska I., Ishchenko O. and Kravyvina D. Building favorable investment climate for economic development. *Accounting*. 2020. Volume 6. Number 5. Pp. 773–780.

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy. State Statistics Service of Ukraine (2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 01 June 2020).
2. Shevchenko O.V., Romanova V.V. and Zhailo Ya.A. (2020) Detsentralizatsiia i formuvannia polityky rehional'noho rozvytku v Ukraini [Decentralization and formulation of the policy of regional development in Ukraine]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2015) Pro vnesennia zmin do Biudzhetnoho kodeksu Ukrainy schodo derzhavnykh investytsiynykh proektiv [On the introduction of amendments to the Budget Code of Ukraine for state-owned investment projects]: Law of Ukraine. (in Ukrainian)
4. Vorsovskiy O.L. (2011) Prybutok yak dzherelo formuvannia finansovoho potentsialu investytsiynoi diial'nosti pidpriemstv [Pributok yak dzherelo formed the financial potential of the enterprises' investment activity]. *Investments: practice that dosvid*, no. 16, pp. 8–12.
5. Pshik B.I. and Golub R.R. (2017) Formuvannia investytsiynykh resursiv v Ukraini na bazi zaoschadzen' naselennia [Formation of investment resources in Ukraine on the basis of the population]. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, no. 2(124), pp. 66–69.
6. Kramarenko I.S., Voit D.S., Prokopenko N.O., Klyots Yu.Yu. and Khristoforov V.O. (2020) Finansovi rezervy investytsiynoho potentsialu natsional'noi ekonomiky v nestiikykh umovakh [Financial reserves of the investment potential of the national economy in unstable minds]. *Economics that power*, no. 4, pp. 215–220.
7. Kramarenko I., Irtysheva I., Shults S., Stegney M., Blishchuk K., Boiko Y., Popadynets N., Samotiy N., Rogatina L. and Hryshyna N. (2020) An economic management system for sustainable development in black sea region. *Accounting*, vol. 6, no. 4, pp. 387–394.
8. Kramarenko I.S., Irtysheva I.O., Sknkevich O.F., Topchiiy O.O. and Voyt D.S. (2020) Infrastrukturno-transformatsijni protsesy formuvannia ta rozvytku investytsiynoho rehional'noho potentsialu [Infrastructural-transformation processes of forming and developing the investment regional potential]. *Business Inform*, no. 3, pp. 67–74.
9. Irtysheva I., Kramarenko I., Shults S., Boiko Ye., Blishchuk K., Hryshyna N., Popadynets N., Dubynska I., Ishchenko O. and Kravyvina D. (2020) Building favorable investment climate for economic development. *Accounting*, vol. 6, no. 5, pp. 773–780.